

Szendrői Anna

jogász
Debreceni Egyetem

Varga Nelli

adjunktus
Debreceni Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar

A CSALÁDJOG HELYE A JOGRENDSZERBEN:
ELMÉLETI ALAPOK ÉS EURÓPAI ÖSSZEFÜGGÉSEK

Debreceni Jogi Műhely, 2025. évi (XXII. évfolyam) 3-4. szám (2026. március 31.)

DOI 10.24169/DJM/2025/3-4/8

Absztrakt: A családi jog rendkívül komplex, nagyrészt magánjogi, de részben közjogi elemekkel átszótt, speciális jogterület. Vitathatatlan, hogy a családi jog magánjogi gyökerekből táplálkozik, azonban a családi életviszonyokat számos más – így részben közjoghoz tartozó – jogág, vagy akár jogon túli eszközök is szabályozzák. Mindezek alapján joggal merülhet fel bennünk a kérdés, miszerint önálló jogágnak tekinthető-e a családi jog, vagy inkább a polgári jog sajátosságokkal rendelkező részterületének?

A tanulmány e kérdés megválaszolására törekszik, vizsgálat tárgyává téve a hazai és nemzetközi szabályozási modelleket, dogmatikai felfogásokat. Előljáróban is megállapítható, hogy angolszász államok a családi jogot külön jogágként kezelik, míg a kontinentális gyakorlat szerint – így hazánkban is – a családi jog a magánjog szerves részét képezi, s ennek megfelelően a családi jogi szabályanyag – magánjogi jellegénél fogva – a polgári törvénykönyv szövegébe integrálva került rögzítésre.

Az egyértelmű szabályozás ellenére sem elhanyagolható azonban az a tény, miszerint a családi jog folyamatos változásának és fejlődésének köszönhetően egyre inkább elveszti a polgári jogi szabályok által megteremtett koherenciáját.

A hagyományos családmódel átalakulása, a család fogalmának újradefiniálása, valamint az alkotmányos alapjogok és személyiségi jogok felértékelődése jelentős mértékben átalakítja a családi jog struktúráját, s komoly kihívás elé állítja a jogalkotó és a jogalkalmazó apparátust egyaránt.

Kulcsszavak: családi jog, komplex jogterület, átalakuló családmódel, családi kapcsolatrendszer

The Place of Family Law in the Legal System: Theoretical Foundations and European Contexts

Abstract: Family law is an extremely complex, specialized field of law, largely based on private law but partly interwoven with elements of public law. It is indisputable that family law has its roots in private law, but family relationships are also regulated by numerous other branches of law, some of which belong to public law, or even by instruments that go beyond the scope of law. Based on all this, we may rightly ask ourselves whether family law can be considered a separate branch of law or rather a subfield of civil law with its own specific characteristics.

This study seeks to answer this question by examining domestic and international regulatory models and dogmatic approaches. It can be stated at the outset that Anglo-Saxon countries treat family law as a separate branch of law, while according to continental practice – as is the case in Hungary – family law forms an integral part of private law, and accordingly, family law regulations – due to their private law nature – have been integrated into the text of the Civil Code.

Despite the clear regulations, however, it cannot be ignored that, due to the continuous change and development of family law, it is increasingly losing the coherence created by civil law rules. The transformation of the traditional family model, the redefinition of the concept of family, and the increased importance of constitutional fundamental rights and personal rights are significantly changing the structure of family law and posing serious challenges for legislators and law enforcement agencies.

Keywords: family law, complex area of the law, transformation and evolution of family structures, family relationships

Die Stellung des Familienrechts im Rechtssystem: Theoretische Grundlagen und europäische Zusammenhänge

Abstrakt: Das Familienrecht ist ein äußerst komplexes, weitgehend privatrechtliches, aber teilweise auch mit öffentlich-rechtlichen Elementen durchsetztes Spezialgebiet. Es ist unbestreitbar, dass das Familienrecht aus dem Privatrecht hervorgegangen ist, jedoch werden die familiären Lebensverhältnisse auch durch zahlreiche andere Rechtsgebiete – darunter teilweise auch öffentlich-rechtliche – oder sogar durch außerrechtliche Instrumente geregelt. Auf dieser Grundlage stellt sich zu Recht die Frage, ob das Familienrecht als eigenständiger Rechtsbereich oder eher als Teilbereich des Zivilrechts mit besonderen Merkmalen betrachtet werden kann.

Die Studie versucht, diese Frage zu beantworten, indem sie nationale und internationale Regulierungsmodelle und dogmatische Konzepte untersucht. Vorab lässt sich feststellen, dass angelsächsische Staaten das Familienrecht als eigenständigen Rechtsbereich behandeln, während nach kontinentaler Praxis – wie auch in Ungarn – das Familienrecht einen integralen Bestandteil des Privatrechts darstellt und dementsprechend die familienrechtlichen Vorschriften aufgrund ihres privatrechtlichen Charakters in den Text des Zivilgesetzbuches integriert wurden.

Trotz der eindeutigen Regelung ist jedoch nicht zu übersehen, dass das Familienrecht aufgrund seiner ständigen Veränderungen und Weiterentwicklungen zunehmend seine durch die zivilrechtlichen Vorschriften geschaffene Kohärenz verliert. Der Wandel des traditionellen Familienmodells, die Neudefinition des Familienbegriffs sowie die Aufwertung der verfassungsmäßigen Grundrechte und Persönlichkeitsrechte verändern die Struktur des Familienrechts erheblich und stellen den Gesetzgeber und die Justiz vor große Herausforderungen.

Schlagerworte: Familienrecht, komplexer Rechtsbereich, familiäre Beziehungen, wandelndes Familienmodell

Bevezető gondolatok

A családi jog jogrendszerben elfoglalt helyének, esetleges dogmatikai elkülönültségének kérdése jelentős mértékben *megosztja* mind a külföldi, mind pedig a hazai jogtudomány és jogirodalom képviselőit.

A családi jogot klasszikusan az *erkölcs által leginkább átjárt polgári jogi területként* – Kőrös András szavaival élve: a *legintimebb magánjogként* (Ptk2023.hu) – szokás számontartani, ugyanakkor ez a terület alakult át talán a legjobban az elmúlt százötven évben, és ez a változás koránt sem zárult le napjainkra (Molnár, 2025, p. 53). Ennek legfőbb oka abban rejlik, hogy a szabályozott életviszonyok, továbbá maga a család is folyamatos változásban van, formálódik és formálja mikro- és makrokörnyezetét: egyszerre *szűrője és tükröje a társadalomnak* (Nagy és Trencsényi, 2012, p. 36). A család és a családi kapcsolatok rendszere komplex rendszert alkot hétköznapi és jogi értelemben egyaránt; a családi jogviszonyokhoz kapcsolódó joghatások sokfélék lehetnek, és mind a magánjog, mind pedig a közjog területéhez erőteljesen kapcsolódnak (Kriston – Mélypataki, 2021, p. 79).

Vitathatatlan, hogy a családi jog *magánjogi gyökerekből táplálkozik*, az azonban már közel sem egyetértés tárgya, hogy az általa szabályozott életviszonyok eltérő sajátosságai indokoltá teszik-e a családi jog polgári jogtól elkülönült szabályozását. A kérdés magától értetődő: *önálló jogágnak tekinthető-e a családi jog, vagy inkább a polgári jog sajátosságokkal rendelkező részterületének?*

Jelen tanulmány e kérdés megválaszolását tűzte ki céljául, a nemzetközi gyakorlat bemutatását követően a magyar szabályozási megoldás – kifejezetten a külföldi példákkal fennálló azonosságainak és eltéréseinek – áttekintése útján.

1. A családi jog helye a jogrendszerben – az angolszász és kontinentális államok szabályozási megoldása

A hagyományos magánjogtudományban, valamint a 19. század, valamint a 20. század első évtizedeinek jelentősebb magánjogi – polgári jogi – kodifikációiban a családi jog a polgári jog részét képezte (Weiss, 2000, p. 4). Ennek megfelelően a múlt században, illetőleg a századfordulón megalkotott nagy magánjogi kódexek kivétel nélkül tartalmazták a családi jogot, különbség csak a kódexen belüli elhelyezést illetően volt: az 1986-os német polgári törvénykönyvben (Bürgerliches

Gesetzbuch, a továbbiakban: BGB) a családi jog a dologi és kötelmi jog mögé került, míg az 1804-es francia Code Civil néhány alapvető tétel rögzítése után a személyi jogot és a családi jogot a kódex első részeként tartalmazta (Filó, 2002, p. 58).

Ezen országokra jellemző, hogy a családi jog legfontosabb szabályai mind a mai napig *magánjogi kódexekben* kerülnek rögzítésre. Esetükben is célszerűbb azonban komplex szabályozási megoldásról beszélni, hiszen a családi jog polgári jogba ágyazott szabályai számos, a családi viszonyok változásához szabott – szociális, emberi jogi, gyermekvédelmi – külön törvénnyel egészülnek ki, amelyek a családi jogot sok tekintetben eltávolítják a tipikus magánjogi szabályozástól. Az *angolszász jogrendszerek*, amelyek – a római jogi hagyományoktól eltérően alakult struktúrájuk, gyakorlatiasságuk és a jog fokozottabb tagolására való hajlamuk miatt – a *családi jogot külön jogágként* kezelik (Kőrös, 1999, p. 4).

A továbbiakban az angolszász és kontinentális jogrendszerek szabályozási megoldását vesszük szemügyre, kifejezett hangsúlyt fektetve a családi jog jelenkori kihívásaira. Előzetes feltevésünk ugyanis az, hogy a napjainkban zajló tendenciák jelentős mértékben átalakítják a családi jog struktúráját, polgári jogi szabályokba ágyazott koherenciáját.

1.1. A családi jog helye az angolszász államok jogrendszerében

Az *Egyesült Királyság* – mint az angolszász jogrendszerhez tartozó állam – nem rendelkezik a családi jogot is magába foglaló elkülönült magánjogi kódexszel, vagy önálló, a családi jog tárgykörébe tartozó életviszonyokat rendező jogszabállyal (Harris et al., 2015, p. 2). A családi jog legfőbb forrása a *bíró alkotta jog*, tekintettel arra, az általa szabályozott életviszonyok rendkívül sokszínűek és egyéniek. A megalapozott döntéshozatalhoz elengedhetetlen az adott tárgyban releváns bírói esetjog megismerése és értelmezése (Lamont, 2022, p. 3). E precedens-rendszert a 20. században fokozatosan egészítette ki a törvényi jog: a jogalkotói aktivizmus legfőképpen a házasság és a válás, a gyermekvédelem, a gyermektartás és a családon belüli erőszak területeit érintette (Lamont, 2022, p. 4). E jogszabályok közül kiemelendő a gyermekek gyámság alá helyezéséről (Guardianship of Infants Act) szóló törvény, valamint a gyermekekről (Children Act) és a házassági perekéről (Matrimonial Causes Act) szóló törvény. A bírói alkotta jog primátusa azonban továbbra is megkérdőjelezhetetlen, hiszen a törvényi előírások maguk is bírói értelmezést igényelnek (De Cruz, 2010, p. 8).

A családi jog elkülönültségét bizonyítja többek között az a tény is, hogy a családi jogi jogviták elbírálására *önálló bíróság*, a Single Family Court – mint a családi jogi jogviták nemzeti bírósága – jött létre 2014. április 22. napján (Sendall, 2018, p. 36). A bíróság – mely számos strukturális hasonlóságot mutat fel a Koronabírósággal – Anglia és Wales egész területére kiterjedően működik felsőbbbírósági bírák, körzeti bírák, rekorderek, kerületi bírák és békebírák ítélkezési tevékenysége útján (Judiciary UK1). A földrajzi centralizáció jegyében az ország területét ítélkezési körzetekre osztották be, s körzetenként egy Családi Központ került felállításra, élén egy kijelölt családi jogi bírával. E bírónak a feladata az adott körzetben ítélkező bírók munkájának irányítása, összehangolása (Judiciary UK2).

Úgy véljük, mind a szabályozás jellege, mind pedig az elkülönült igazságszolgáltatási fórum a *családi jog önállóságát* támasztja alá. A bírói jogfejlesztő tevékenység pedig lehetőséget teremt arra, hogy a jog a lehető leggyorsabban és a lehető leghatékonyabb módon reagáljon a megváltozott családi viszonyok szülte feszültségekre.

A családi jog ugyanis – társadalmi, gazdasági és kulturális hatásoknak köszönhetően – örök mozgásban és folytonos átalakulásban van (Smart, 2003, p. 223). A család fogalmának újradefiniálása, a hagyományos családmodell megváltozása – azonos neműek kapcsolatának növekvő száma –, valamint az emberi jogok felértékelődése – különösen az 1998-as Emberi Jogi egyezményben foglaltak – folytán a családi jog dinamikusan fejlődő jogterület (Davies – Basuita, 2017, p. 25).

Szintén a *családi jog önállóságának* lehetünk szemtanúi az Amerikai Egyesült Államok jogrendszerét megvizsgálva. Az *Egyesült Államokban* a családi jog szerepe a 20. század második felében vált jelentőssé. A családi jogi szabályanyag leginkább törvényekben öltött testet, a bírák jogalkotó tevékenysége elenyésző volt, s a családi jogi viták eldöntése diszkrecionális jogkörbe tartozott. A felek ritkán éltek jogorvoslattal, az első fokú tárgyalást lefolytató bíró alapvetően végleges döntést hozott. Kivételes esetben fordult elő, hogy az Legfelsőbb Bíróság elé családi jogi jogvita kerüljön (Katz, 2003, p. 1).

A családi jog az 1950-es évek végén, valamint az 1960-as évek elején esett át jelentős változáson. A század közepén jogalkotási mozgalom vette kezdetét a családi jogi szabályok –különösen a válásra vonatkozó jogi rendelkezések – kodifikálása céljából. A 14. számú alkotmánymódosítást felhasználva a bírák mondhatni „átírták” a törvényeket a házasságra, a születésre, a gyermekekre és a

szülőket megillető jogosultságokra vonatkozó szabályok módosításával (Grossberg, 2000, p. 6). Így a főbb családi jogi rendelkezéseket továbbra is – mind közjogi, mind pedig magánjogi – törvények rögzítették, azonban a bírói jogfejlesztő tevékenység – már a szövetségi bíróságok szintjén is – szerepe egyre szignifikánsabbá vált (Katz, 2003, p. 16).

Az 1960-as és az 1970-es években a bírói aktivizmus még inkább teret hódított: a Legfelsőbb Bíróság egyre több családi jogi ügyel foglalkozott, s döntéseiben a családi jog területének egészére irányadó jogelveket deklarált (Katz, 2003, pp. 6-7).

Napjainkban a család sokszínűsége tovább nő, stabilitása ezzel párhuzamosan csökken. A hagyományos családtól eltérő együttélési formákból fakadó problémák, a gyermekbántalmazás, a családon belüli erőszak és a fiatalkori bűnözés egyre nagyobb arányban fordul elő, mellyel a jogalkotás és a jogalkalmazás is nehezen tud lépést tartani (Babb, 1997, p. 780). A családban bekövetkező strukturális változások ellenére a jogi szabályozás és joggyakorlat legfőbb célja azonban továbbra is a családi konfliktusok megoldása, különös figyelemmel a gyermekek érdekeinek védelmére. (Glesner Fines, 2012, pp. 391-392).

1.2. A családi jog helye a kontinentális államok jogrendszerében

A fent ismertetett példákkal merőben ellentétes szabályozással találkozhatunk a kontinentális államok jogrendszerét áttekintve. Ezen országok fő jellemzője az életviszonyokat részletesen szabályozó, *törvénykönyvben testet öltő írott joganyag* túlsúlya, mely feltételezi, hogy a családi jog is – magánjogi jellegénél fogva – a polgári törvénykönyv szövegébe integrálva kerül szabályozásra.

A *francia felfogás* szerint a családi jog hagyományosan a magánjoghoz tartozó jogterület, azonban nem tisztán magánjogi természetű, hiszen a családi jelenségeket számos más – akár közjoghoz tartozó – jogág is szabályozza. Általános a közfelfogás azzal kapcsolatban, hogy a család egy speciális jogtárgy, amely különleges és komplex jogi megközelítést igényel (Millard, 2003, p. 80).

Egyes jogtudósok azon a véleményen vannak, hogy már önmagában a hétköznapi és jogi értelemben vett család között szükségszerű szakadék tátong, a tényleges, természetes családfogalom ugyanis nem egyezik a jog által legitimált családdal (Millard, 1999, pp. 66-67). A házassági köteléken alapuló legitim családmódel

mellett ugyanis más családformák is megjelentek, úgymint a házasságon kívüli család, az egyszülős család, a mozaikcsalád, vagy éppen az azonos neműek családja (Mauger-Vielpeau, 2013, p. 31).

Franciaországban a családi jog nem rendelkezik elkülönült kódexszel, rendszerbeli elhelyezkedését megvizsgálva nem tekinthető önálló jogágnak. Legfőbb jogforrása a *Code Civil*: a francia Polgári Törvénykönyv, mint a magánjog területét érintő legkiemelkedőbb kodifikációs eredmény Napóleon regnálása alatt – 1804-ben, Code Napoléon elnevezéssel – került bevezetésre a francia magánjog legfőbb forrásaként (Parquet, 2007, p. 15).

A Code Civil több részben tartalmaz családi jogi szabályanyagot. Első, Személyek című könyve rögzíti a legtöbb családi jogi vonatkozású szabályt, így a házasságra, a házasság felbontására, a származásra, a szülői felügyeleti jogra, a bejegyzett élettársi kapcsolatra, valamint a de facto élettársi kapcsolatra vonatkozó rendelkezéseket. Ezek a család extrapatrimoniális jogát alkotják: a családi jogállást, valamint a családtagok közötti személyes kapcsolatokat ölelik fel (Parquet, 2007, p. 16). Összességében megállapítható, hogy jogi értelemben a család olyan emberek csoportja, akik között házassági és rokoni köteléken alapuló kapcsolat áll fenn (Cayol, 2013, p. 11).

A családi jog vagyoni vonatkozású szabályait a Code Civil 3. könyve – mely az egyes tulajdonszerzési módokat foglalja magában – tartalmazza: így többek között a házassági vagyoni jogi rendszereket, a felek közötti ajándékozási és öröklési szabályokat. A törvényi szabályozáson kívül a bírói gyakorlat is hangsúlyos szerepet tölt be a családi jogi szabályok megalkotásában. A joggyakorlat autentikus forrásnak minősül, maga a jogalkotó is gyakran hivatkozik a bíró által kimunkált jogintézményekre, mint például a gyermek, vagy a család érdekére. A bíróságok tehát kreatív szerepet játszanak a családi jogi szabályok megalkotásában, kitöltve a törvényi szabályozás hiányosságait. A bíró alkotta jog rugalmas, viszonylag gyorsan reagál a változó társadalmi viszonyokra, ezáltal gyakran kitérít a családi jog tradicionális szabályait (Parquet, 2007, p. 16).

Jól látható tehát, hogy habár a családi jog a francia jogban nem alkot önálló jogágot, ennek ellenére a Code Civil mellett több – mind közjogi, mind magánjogi – forrása van. A francia felfogás alapján a család ma már nem csupán a polgári jog tárgya, komplexitása és sokszínűsége miatt az egész jogrendszer szabályozási körébe vonta (Millard, 2003, p. 80).

A francia megoldáshoz hasonló *elkülönült szabályozással* találkozhatunk a *német családi jog* rendszerbeli elhelyezkedését megvizsgálva. A német családi jog legfőbb forrása a BGB 4. könyve. Három főbb részben szabályozza a családi jogi viszonyokat: a polgári házasság, a rokonság, a gyámság és gondnokság címek alatt. Az ún. nyugellátási kompenzáció intézményének szabályai nem a BGB-ben, hanem külön törvényben találhatóak (Schlüter – Szabó, p. 219).

A törvényi szabályozás mellett nem elhanyagolható a bírói jogalkotó tevékenység hatása sem: a Szövetségi Alkotmánybíróság döntései nemcsak a meglévő jog értelmezése során bírnak jelentőséggel, hanem a törvényi szabályozás megújításában is kiemelkedő szerepet töltenek be (Heiderhoff, 2019, p. 77).

A német családi jog területén ugyanis az utóbbi évtizedekben – egyetlen más polgári jogterülethez sem hasonlítható – strukturális átalakulás figyelhető meg. Az átfogó reformok alapja az a tény, hogy a család, mint közösség elveszítette gazdasági-termelői funkcióját, ezen felül gyökeresen megváltoztak a házastársak egymás közötti és gyermekeikhez fűződő kapcsolatáról alkotott társadalmi elképzelések is. Az 1949-ben hatályba lépett új alkotmány hatására jelentősen átalakultak a gyermekek jogairól és a szülők gyermekeikkel szemben fennálló kötelességeiről alkotott elképzelések is. Egyre nagyobb jelentőséget nyert a családi jog területén az az álláspont, amely szerint a gyermeket önálló személyiségként, az őt megillető jogok alanyaként kell tisztelni, a szülők pedig kötelesek a gyermek érdekeit biztosítani és elősegíteni (Schlüter – Szabó, pp. 218-219).

A módosító javaslatok megtételét rendszerint azon mozzanat előzi meg, hogy az Alkotmánybíróság alkotmányellenesnek nyilvánít egy adott törvényi rendelkezést. Az Országgyűlés mindig óvatosan viszonyult a hatályos családi jogi rendelkezésekhez, s csak a lehető legszükségesebb és legkisebb mértékben módosította a meglévő joganyagot. Ez az Alkotmánybíróság újabbnál újabb döntéseire vezetett, s az intézmény a reformmozgalom motorjává vált (Heiderhoff, 2019, p. 77).

A számtalan törvényt módosítás ellenére a BGB szabályai nem tudnak megfelelő mértékben igazodni a gyorsan változó családi viszonyokhoz. Ennek megfelelően a családi jog alapjait érintő további reformok megtétele szükséges annak érdekében, hogy a jog kellő időben reagálni tudjon a megváltozott családi életviszonyokból fakadó problémákra. Ez alapos tényfeltárást, interdiszciplináris tevékenységet és összehasonlító jogi kutatást igényel, elsődlegesen azzal a céllal, hogy a gyermekek leghatékonyabb védelmét biztosítsa, függetlenül attól, hogy az

adott gyermekek milyen családmódelben nőnek fel (Dethloff, 2015, p. 682).

1.3. *Az összevetés megállapításai*

Véleményünk szerint akár a kontinentális, akár az angolszász államok jogrendszerét vonjuk vizsgálat alá, egyértelműen megállapítható, hogy a *családi jog* – szabályozásának mikéntjétől és hogyanjától eltekintve – *rendkívül komplex, nagyrészt magánjogi, de részben közjogi elemekkel átszőtt, speciális jogterület*. Az is magától értetődő, hogy a hagyományos családmódel átalakulása kihívás elé állítja a jogalkotó és a jogalkalmazó apparátust egyaránt.

Mindemellett napjainkban a szabadság és egyenlőség egyetemes eszméjének elterjedésével párhuzamosan az emberi jogok, valamint az emberi jogokból eredeztethető alkotmányos alapjogok és személyiségi jogok egyre szignifikánsabbá válnak, melyek a *családi jogot sok tekintetben eltávolítják a klasszikus magánjogi szabályozástól*.

Ennek megfelelően még a kontinentális jogrendszerű országok kitüntetett relevanciával bíró, kódexbe foglalt rigorózus szabályain is egyre jelentősebb mértékben változtat a bíró alkotott jog, mely rugalmasságánál fogva a leginkább alkalmazkodni tud a változó életviszonyokhoz. Az pedig kétségbevonhatatlan érvényű állítás, hogy a családi jog folyamatos változásának és fejlődésének köszönhetően egyre inkább *elveszti a polgári jogi szabályok által megteremtett koherenciáját*.

2. A családi jog helye hazánk jogrendszerében

2.1. *A családi jog helye a jogrendszerben, tekintettel a kodifikációs folyamatokra*

A családi jog – az általa szabályozott jogviszonyok mellérendeltségi jellege folytán – hagyományosan és történetileg is a *magánjog részének minősült* hazánkban. Ennek alapjául szolgált többek között az a tény is, hogy az általános magánjogi vagyoni viszonyok és a házastársak vagyoni viszonyai között lényeges különbségek nem mutatkoztak (Fábián – Szűrösné Takács, 2016, p. 13). Más vonatkozásban azonban – például a nem vagyoni, személyi jogok és kötelezettségek esetében – a két terület eltérései egyre szembetűnőbbé váltak (Hegedűs, 2012, p. 234).

Így annak ellenére, hogy a magánjog egésze lényegében 1959-ig szokásjogi formában képezte a jogrendszer részét, a családi jog két jelentős területe – a házassági jog, elsősorban a házassági köteléki jog, valamint a gyámság és a gondnokság– a magánjog más kérdéseitől eltérően már a múlt század utolsó éveiben, illetve évtizedeiben írott törvényekkel került szabályozásra (Weiss, 2000, p. 5).

A családi jog a második világháborút követően részben rendeleti, részben pedig törvényalkotási úton fejlődött tovább (Hegedűs, 2015, p. 13), és a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény átfogó kodifikációját követően vált fokozatosan a *polgári jogtól elkülönült, önálló jogterületté* – mind a jogtudományban, mind pedig a joggyakorlatban (Weiss, 2000, p. 5).

1959-re, a Magyar Köztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV. törvény megalkotásának időpontjára már nem volt kérdés, hogy a családi jog nem része a polgári jognak, hanem a szocialista jogrendszer önálló ága. A Ptk. miniszteri indoklása ezt azzal magyarázta, hogy a családi jogi viszonyok megszabadultak azoktól a vagyoni viszonyoktól, amelyek a burzsoá családot jellemezték. A polgári jogot és a családi jogot tehát különálló jogterületnek tekintették, azonban az értelmezési alapelvből fakadóan a polgári jogot a családi jog háttér joganyagaként kellett kezelni (Hegedűs, 2012, p. 235).

Az azóta eltelt évtizedekben a társadalmi viszonyok változásainak következtében a *családi jog jogosultságának kérdése erősen relativizálódott*, nem utolsósorban annak következtében, hogy a személyi viszonyok szabályozása egyre erőteljesebb szerepet kapott a polgári jogban is, miáltal a jogági elkülönülés fentebb hivatkozott indoka – a rendszerváltásnak és a megváltozott politikai rezsimnek köszönhetően – egyre inkább teret vesztett. (Fábián és Szűrösné Takács, 2016, p. 13).

Az 1990-es rendszerváltás után a civilisztikai és gazdasági jogalkotás egyik célja a korábbi merev jogági határok feloldása volt. Tudományos igénnyel megfogalmazott politikai szándékként lépett elő a *családi jog jogági önállóságának, valamint polgári joghoz tartozásának újragondolása* (Weiss, 2000, p. 6).

Igen jelentős változásként értékelhető a jelenleg hatályban lévő Ptk.-t megelőző, családi jogot is érintő kodifikációs folyamat, mely a Polgári Törvénykönyv monista elven történő megalkotását tűzte ki célul, a polgári jog szabályainak új Polgári Törvénykönyvbe történő legteljesebb mértékű behelyezését megelőzve

(Szikora, 2013, p. 144). Ezen folyamat során abban a kérdésben is állást kellett foglalni, hogy a családi jog megtartja-e önállóságát, vagy a Ptk. részévé válik (Szeibert, 2013, p. 23).

A közel tizenöt évig tartó kodifikáció eredményeként végül megszületett a jelenleg is hatályos Ptk. Negyedik könyvként foglalja magába a családi jog anyagát, kerek hatvan év után – klasszikus polgári jogi jellemzőinek jegyében – elhelyezve azt a magánjog rendszerében, a polgári jogi szabályok között (Lábady, 2012, p. 156). A változás rendszertani következménye, hogy ezáltal *a családi jog önálló jogági jellege megszűntnek tekinthető* (Hegedűs, 2015, p. 14).

2.2. *A családi jog elkülönültségének kérdésére vonatkozó dogmatikai felfogások*

Ennek ellenére a jogirodalomban továbbra is egymástól messzemenően eltérő, olykor egymással versengő, vagy akár élesen ütköző álláspontok jelennek meg a családi jog dogmatikai elkülönültségét illetően.

A családi jog jogági önállóságát megkérdőjelező nézetek a magyar jogtudományban az 1990-es évek eleje óta merülnek fel. (Weiss, 2000, p. 6). Ezt a felfogást képviseli többek között Kecskés László, aki szerint a szocialista család speciális értékeit kimutató álelvket félretéve be kell látni azt a tényt, hogy a családi jog klasszikus polgári jogi jegyei sokasodóban vannak (Kecskés, 1991, p. 202). Meglátása alapján a családi jog polgári joggal szembeni önállóságát egyéb érvek mellett nagyrészt a burzsoá család és a szocialista család közötti alaptalan és vállalhatatlan etikai megkülönböztetésre építették – ez a különbségtétel a kapitalista viszonyok között azonban nem tartható (Kecskés, 2014, p. 137).

Ugyancsak a családi jog önálló jogági besorolását kérdőjelezte meg *Bíró György* és *Lenkovics Barnabás*, akik bár nem tagadták, hogy a családi jog a polgári jog egy viszonylagos specifikumokkal rendelkező részterülete, ennek ellenére meglátásuk alapján a családi jog a polgári jog integráns részeként kezelhető és kezelendő (Bíró – Lenkovics, 2002, p. 31).

Lábady Tamás véleménye szerint a családi jog és a polgári jog által szabályozott személyi viszonyok között ugyan eltérés tapasztalható – a családi jogviszonyokban kétalanyú, a személyiségi jellegű jogok és kötelezettségek összefonódása jellemző –, ennek ellenére azon különbségek, amelyek a családi jogi és a polgári jogi jogviszonyok között a szocialista típusú jogrendszerben fennálltak, nem szolgáltak elegendő alapot az önálló jogágiságot védő nézetekhez.

Mivel a személyi viszonyok megjelenése és védelme a magánjogban a vagyoni viszonyokkal teljesen egyenértékű, megállapítható, hogy a családi jogi viszonyok fő területe a magánjog. A családi jog szabályai tehát a magánjog körébe tartoznak, de viszonylagos önállósággal rendelkeznek, épp az előbb említett különbség miatt (Lábady, 1997, p. 32).

Barzó Tímea is megkérdőjelezi a családi jog rendszertani önállóságát. Meglátása szerint a családi jogot nem kell elhatárolni a polgári jogtól, hanem a polgári jogban helyet kell biztosítani számára. Bár a családi jog, mint egy külön jogterület számos specifikumot tartalmaz, mégis megállapítható, hogy alapintézményei a polgári joghoz kötődnek (Barzó, 2000, pp. 288-290).

A családi jog relatív önállósága mellett foglal állást Jobbágyi Gábor. Habár elismeri, hogy a házassági jogra, a rokonságra és a gyámságra vonatkozó joganyag a történelem folyamán mindig is elkülönült, sajátos helyet foglalt el a jogrendszerben, ennek ellenére a családi jog magánjoghoz való kapcsolatát tartja dominánsabbnak (Jobbágyi, 2009, p. 192).

Ezen felfogásokkal szemben a családi jog önállóságát hangsúlyozza Kőrös András és Weiss Emília. Kőrös András álláspontja szerint a családi jog – speciális jegyei ellenére – elméleti szempontból vitathatatlanul a magánjogi normarendszer része, nem szabad megfélekedezni azonban arról, hogy – az állam szociális szerepvállalásának növekedésével – egyre több, közjogi természetű kiegészítésre szorult. Elkülönültségét támasztja alá többek között az a tény is, hogy a bírói gyakorlat a dologi és kötelmi joggal szemben viszonylag zárt jogterületként kezeli, ahol kilép belőle, ott is a családvédelem adekvát eszközeit keresi (Kőrös, 1991, p. 8).

A családi jog önállósága mellett foglal állást Weiss Emília, aki a családi jogi viszonyok polgári jogtól különálló, nem pedig a polgári törvénykönyvben való szabályozását tartotta indokoltnak (Weiss, 2000, p. 7). Meglátása alapján a családi viszonyok jogi szabályozásának sajátosságaként emelhető ki az, hogy a házasság és a család intézményére más jogintézményekhez képest erősebben jellemző, hogy elsődlegesen nem jogi normákkal rendezettek, valamint, hogy számos vonatkozásuk a jogi rendezést, a jogi beavatkozást nem, vagy kevésbé igényli (Petrik, 1988, p. 8).

Összegezve megállapítható, hogy a családi jog önállóságáról, rendszertani elhelyezkedéséről alkotott *felfogások jelentős mértékben megoszlanak.*

Egyetértünk azon álláspontokkal, amelyek a családi jog és a polgári jogot rész egész viszonyban álló jogterületeknek tekintik, véleményünk szerint – a családi jog és a polgári jog vitathatatlan kapcsolódási pontjaira, valamint a nemzetközi tendenciákra tekintettel – indokolatlan lenne a családi jog önálló jogágként történő szabályozása. Álláspontunk szerint a rendszertani önállóság elvesztése ellenére is megállapítható, hogy a családi jogi jogviszonyok szabályozására vonatkozó normák – mind elméleti, mind gyakorlati szempontból – *relatív önállósággal* rendelkeznek a magánjogi szabályok rendszerén belül.

Összegző gondolatok

Az alapvetésben *feltett kérdésre* – miszerint önálló jogágnak tekinthető-e a családi jog, vagy inkább a polgári jog sajátosságokkal rendelkező részterületének? – az egyes jogrendszereket áttekintve *eltérő választ* kaptunk. Az angolszász államok következetesen a családi jog önállósága mellett foglalnak állást, míg a kontinentális gyakorlat szerint – így hazánkban is – a családi jog a magánjog szerves részét képezi, s ennek megfelelően a családi jogi szabályanyag magánjogi kódexben kerül rögzítésre.

A fentebb ismertetett kontinentális jogi megoldásokra – így a hazai szabályozásra is – jellemző azonban, hogy a polgári jogi törvénykönyvekben rögzített normarendszer *nem öleli fel* a családi életviszonyokat meghatározó rendelkezések *egészét*, a családi jelenségeket számos más – részben közjoghoz tartozó – jogág, vagy akár *jogon túli* eszközök is szabályozzák.

Álláspontunk szerint ez két fő sajátosságra vezethető vissza. Az egyik az, hogy a családi kapcsolatrendszerre vonatkozó jogszabályok nem merítik ki a családi kapcsolatból eredő viszonyok teljes tartalmát, hiszen azok nagy része tisztán *erkölcsi tartalommal bír, kizárva ezzel a jogi szabályozást* (Kriston, 2019, p. 101). Ennek oka abban rejlik, hogy mind a házasságnak, mind pedig a családnak mélyen az *emberi természetben gyökerező* jellege van. A család a társadalom „*alapvető sejtje*”, hiszen ontológiai struktúrájában, azaz természeti lényegében azonos a társadalom életével. Habár a házassághoz és a családhoz a jogiség elválaszthatatlanul hozzátartozik, azonban a külső hatalmi, „*rárakódott*” normatív törvényi rendelkezéseket megelőzik a *család* és a házasság belső, *természetjogi törvényei* és rendező elvei. A család ezen belső természetjoga jelöli ki és konstituálja a férji és feleségi szerepeket, csakúgy, miként e normatív dimenzióban gyökerezik a szülői és gyermeki státusz is (Lábady, 2018, pp. 95-96).

A házasság az egyik legkomplexebb társadalmi jelenség; az egyén születésének, fejlődésének, a családnak épp úgy, mint a társadalom születésének alapvető közege. Jogi szempontból is e komplexitása a kiindulópont, így a házasság egyszerre egyéni, magánéleti, családi és társadalmi, alkotmányos, közjót szolgáló alapintézmény (Molnár, 2018, p. 7). A család az egyik legzártabb titokszféra, a magánszféra és a magánélet – sok elemében jogmentes – kemény magja. Mind a házasságot, mind pedig a családi élet az *önszabályozás* tipikus közege a személyiségüket kibontakoztató, önmegvalósító családtagok számára (Lenkovics, 2023, p. 3).

A másik fő sajátosság meglátásunk szerint a családi jog szabályozási tárgyát övező *folytonos változásban* rejlik. A családi kapcsolatok rendszere rendkívül bonyolultnak mondható a XXI. században. A család fogalma a történelem folyamán igencsak átértékelődött (Kriston, 2018, p. 3), s napjainkban is számos megoldandó probléma merül fel a családmodell átalakulása kapcsán: házasságkötések csökkenő, válások növekvő száma, tartós párkapcsolati formák átalakulása, laza együttélési formák – ún. „*living apart together*” – elterjedése (Zakar – Visontai, 2014).

Ezen jelenségek mind a jogalkotást, mind pedig a jogalkalmazást folyamatosan újabb és újabb kihívások elé állítják, és véleményünk szerint indokoltá teszik a családi jog jogrendszerben elfoglalt helyének időközönkénti át- és újragondolását, de legalábbis *komplex megközelítését*.

Irodalomjegyzék

Babb Barbara A. (1997) An Interdisciplinary Approach to Family Law Jurisprudence: Application of an Ecological and Therapeutic Perspective. *Indiana Law Journal*, 72(3), pp. 775-808.

Barzó Tímea (2000) A családjog és a polgári jogi kodifikáció. *Magyar Jog*, 47(5), pp. 288-292.

Bíró György – Lenkovics, Barnabás (2002) *Magyar polgári jog. Általános Tanok*. Miskolc: Novotni Kiadó

Cayol Amandine (2013) Question prioritaire de constitutionnalité et droit de la famille. *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, 2013(11), pp. 11-19.
<https://doi.org/10.4000/crdf.4615>

Davies Paula – Basuita Paven (2017). *Family Law*. Egyesült Királyság: Palgrave
<https://doi.org/10.1057/978-1-137-57552-4>

De Cruz Peter (2010) *Family Law, Sex and Society: A Comparative Study of Family Law*. Egyesült Királyság: Taylor & Francis
<https://doi.org/10.4324/9780203858622>

Dethloff Nina (2015) Changing Family Forms: Challenges for German Law. *Victoria University of Wellington Law Review*, 46(3), pp. 671–682.
<https://doi.org/10.26686/vuwlr.v46i3.4908>

Fábián Ferenc – Szűrösné Takács, Andrea (2016) *Előadásvázlatok a családjog köréből*. Budapest: Patrocínium

Filó Erika (2002) Gyermeki jogok és szülői felügyelet. In: Filó, Erika, ed., 2002. *Emlékkönyv Pap Tibor professzor halálának 25. évfordulójára*. Pécs: PTE ÁJK, pp 55-75.

Glesner Fines Barbara (2012) Fifty Years of Family Law Practice the Evolving Role of The Family Law Attorney. *Journal of the American Academy of Matrimonial Lawyers* 24(2), pp. 391-410.

Grossberg Michael (2000) *How to Give the Present a Past? Family Law in the United States. 1950-2000*. In: Eekelaar, John – Maclean Mavis – Katz Sanford (eds.) (2000) *Cross Currents: Family Law and Policy in the United States and England*. Egyesült Királyság: Oxford University Press, pp. 1-30.
<https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198268208.003.0001>

Heiderhoff Bettina (2019) Human Right in the German Family Law Context. In: Choudhry Shazia, Herring, Jonathan, eds., (2019) *The Cambridge Companion to Comparative Family Law*. Egyesült Királyság: Cambridge University Press, 77-105.
<https://doi.org/10.1017/9781316711750.004>

Hegedűs Andrea (2012) A magyar családi jog az új Ptk.-ban: A jogterületet érintő főbb változások. In: Szalma, József, ed., (2012) *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken*. Újvidék, Szerbia: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, pp. 233-252.

Hegedűs Andrea (2015) *Polgári jog. Családjog*. Szeged: R.I.M.Á.K. Kiadó

Jobbágyi Gábor (2009) *Személyi és családi jog*. Budapest: Szent István Társulat

Katz Sanford (2003) *Family Law in America*. Egyesült Királyság: Oxford University Press <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199264346.001.0001>

Kecskés László (1991) A civilisztikai és gazdasági jogalkotás irányairól. *Magyar Jog*, 38(4), pp. 199-204.

Kecskés László (2014) A civilisztika egyes területeiről. In: Csehi Zoltán – Koltay András – Landi Balázs – Pogácsás Anett, eds., (2014) *(L)ex Cathedra et Praxis: Ünnepi kötet Lábady Tamás 70. születésnapja alkalmából*. Budapest: Pázmány Press, pp. 129-144.

Kőrös András (1999) A Ptk. és a családjog kapcsolata – a gyakorló jogász szemével. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 1(1), pp. 3-9.

Kriston Edit (2018) A de facto élettársi kapcsolat elmélete és gyakorlata – fogalmi nehézségek. (I. rész). *Advocat*, 21(4), pp. 4-7.

Kriston Edit (2019) A családtagok vagyoni viszonyainak rendszere a Ptk. tükrében. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(1), pp. 101-114.

Kriston Edit – Mélypataki Gábor (2021) A család ötven árnyalata – A családi jogviszonyok sokszínűsége a hazai magánjogban. *Publicationes Universitatis Miskolcensis Sectio Juridica et Politica*, 39(2), pp. 79–99. <https://doi.org/10.32978/sjp.2021.0012>

Lamont Ruth (2022) Family Life and The Law. In: Lamont, Ruth, ed., (2022) *Family Law*. Egyesült Királyság: Oxford University Press, pp. 1-24. <https://doi.org/10.1093/he/9780192893536.003.0001>

Lábady Tamás (1997) *A magánjog általános tana*. Budapest: Szent István Társulat

Lábady Tamás (2012) Fésületlen gondolatok az új polgári törvénykönyv javaslatának negyedik, Családjog című könyvéhez és a családok védelméről szóló sarkalatos törvénytervezethez. In: Pogácsás Anett – Molnár Sarolta eds., (2012) *Pro Vita et Scientia. Ünnepi kötet. Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából*. Budapest: Szent István Társulat, pp. 155-161.

Lábady Tamás (2018) A házasság és a család jogi környezete. In: Lábady Tamás ed., (2018) *Megtartott szó: válogatott jogi tanulmányok*. Budapest: Wolters Kluwer, pp. 95-114.

- Lenkovics Barnabás (2023) Családi értékek mentése. *Jog-Állam-Politika*, 15(1), pp. 3-20. <https://doi.org/10.58528/JAP.2023.15-1.3>
- Mauger-Vielpeau Laurence (2013) Quel mariage pour «tous»? *Cahiers de la recherche sur les droits fondamentaux*, 2013(11), pp. 31-38. <https://doi.org/10.4000/crdf.4625>
- Miles Joanna – George Rob. – Harris-Short Sonia (2019) *Family Law: Text, Cases, and Materials*. Egyesült Királyság: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/he/9780198811848.001.0001>
- Millard Eric (2003) L'évolution du droit de la famille. *Réalités familiales*, 2003(68), pp. 80-84.
- Millard Eric (1999) Famille et droit: Retour sur un malentendu. *Informations sociales*, 1999(73-74), pp. 64-73.
- Molnár Sarolta (2018) *A házasság intézményének perspektívái. A köteleket, a tartalmat és az alanyi kört érő kihívások tükrében*. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog- és Államtudományi Doktori Iskola
- Molnár Sarolta (2025) Személyiségi jogok gyakorlati dilemmái a családi jogban. *Iustum Anquum Salutare*, 21(1), pp. 53-67. <https://doi.org/10.69695/ias.2025.1.05>
- Nagy Ádám – Trencsényi László (2012) *Szocializációs közegek a változó társadalomban*. Budapest: ISZT Alapítvány
- Parquet Muriel (2007) *Droit de la famille*. Franciaország: Bréal
- Petrik Ferenc (1988) *A családjogi törvény magyarázata*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó
- Schlüter Wilfried – Szabó Helga (2013) A német családi jog áttekintése. *Acta Universitatis Szegediensis Forum Acta Juridica et Politica*, 3(2), 217-269.
- Sendall Jane (2018) *Family Law*. Egyesült Királyság: Oxford University Press <https://doi.org/10.1093/he/9780198787716.001.0001>
- Smart Carol (2003) Children and the Transformation of Family Law. In: Dewar, John – Parker Stephen, eds., (2003) *Family Law: Processes, Practices, Pressures*. Egyesült Királyság: Bloomsbury Academic, pp. 223-240.
- Szikora Veronika (2013) Az új magyar Polgári Törvénykönyv kodifikációja és társasági jogi összefüggései (nemzetközi kitekintéssel). In: Szalma, József, ed.,

(2013) *A Magyar Tudomány Napja a Délvidéken 2012*. Újvidék, Szerbia: Vajdasági Magyar Tudományos Társaság, pp. 133-158.

Szeibert Orsolya (2013) Az új Ptk. Családjogi Könyvének rendelkezései. I. rész. *Jegyző és Közigazgatás*, 15(4), pp. 23-25.

Weiss Emília (2000) Az új Polgári Törvénykönyv és a családjogi viszonyok szabályozása. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2(2), pp. 4-13.

Zakar András – Visontai-Szabó Katalin (2014) A családok kialakulása és felbomlása napjainkban. *Acta Universitatis Szegediensis: forum: acta juridica et politica*, (4)1, pp. 275-290.

judiciary.uk, (2013) *The Single Family Court: A Joint Statement by the President of the Family Division and the HMCTS Family Business Authority*. Elérhető: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Reports/single-family-court-guide-final-08042013.pdf> (Hozzáférés dátuma: 2025. 10. 05.)

judiciary.uk. (2013) *The Single Family Court: Q&A for HMCTS Staff*. Elérhető: <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/JCO/Documents/Reports/single-family-court-hmcts-qa.pdf> (Hozzáférés dátuma: 2025. 10. 05.)

ptk2013.hu, (2013) *Az új Ptk. Családjogi Könyve – interjú Kőrös Andrással, a Kúria családjogi tanácsának elnökével*. Elérhető: <https://ptk2013.hu/interjuk/az-uj-ptk-csaladjogi-konyve-interju-koros-andras-kuriai-biroval/1669> (Hozzáférés dátuma: 2025. 10. 05.)